

TANÁROK TETOVÁLÁSSAL

TEACHERS WITH TATTOO

1. BEVEZETÉS

Az embereket mindig is foglalkoztatta a testük, mint „festővászon”. A testi megjelenés megváltoztatásának számos módja közül az egyik a tetoválás. Már az ókor legelején, még az írásbeliség megjelenése előtt az emberek világszerte tetoválással díszítették fel testüket, hogy széles körűen közvetítsenek kulturális információkat, jelezzenek vallási hiedelmeket, különleges csoporthoz való tartozást, mágikus hatalmakat, vagy akár a törzsükhöz való elhivatottságukat (Szendi 2009). Ma is vannak olyan társaságok vagy sportolók, katonák, akik összetartozásuk jeleként viselik a tetoválást (Horányi 2009). A tetoválások a szimbólumteremtés leghatékonyabb eszközei, ennyiben fontos gondolatokat jelenítenek meg. Mint általában a szimbólumok, a tetovált szimbólumok is egy komplex asszociációs sorozatot képviselhetnek, amelyek felfedhetik, de éppen el is rejthetik a jelentést. Az efféle szimbólumok rejtett vagy elvont jelentésének értelmezése egy állandó kommunikációs folyamat a tetovált személy(ek) és a kulturális csoport többi tagjai között.

Az idők folyamán hosszú utat járt be a tetoválás, és annak megítélése is. Változott a társadalom, és az emberek véleménye annak elfogadásával kapcsolatosan. Napjainkra azt mondhatjuk, hogy egyre népszerűbbek, és talán egyre elfogadottabbak is lettek, de még így is felmerül a kérdés, hogy vajon az élet minden területén jó szemmel nézik őket? Tudjuk, hogy vannak olyan munkahelyek, ahol nem engedélyezik, ilyen például az üzleti szféra, hiszen az alkalmazottnak a vállalat image-éhez kell alkalmazkodni megjelenéssel, és a külső kinézettel is (Goda, 2014; Varga 2017). Milyen elvárások fogalmazódnak meg a tanárokkal szemben? Engedélyezett, hogy tetoválásuk legyen? Ezekre, és hasonló kérdésekre is keresem a választ a kutatásomban. Mint tetoválással bíró személy, és mint leendő tanár, érdekel, hogy miként fognak kezelni a gyerekek, vagy a kollégáim, lesznek-e nehézségeim a beilleszkedésben, esetleg hátrébb fogok indulni emiatt az „elfogadási ranglistán”. Ilyen, és hasonló kérdések merültek fel bennem mikor elkezdett foglalkoztatni ez a téma.

A kutatásom célja az, hogy megállapítsam, milyen a tetoválás megítélése a különböző életkorú tanulók, valamint a tanárok körében. Meg szeretném vizsgálni, hogy melyik irányba tolódik el a tetovált tanárok megítélése, valamint, hogy miként jelenhetnek meg a sztereotípiák és előítéletek. Milyen véleménnyel vannak a tanulók általános iskola alsó tagozatától egészen a felsőoktatási intézményekig arról, hogy a tanáruknak van, vagy nincs tetoválása. Kíváncsi

vagyok arra, hogy abban az esetben, ha van tetoválása a tanárnak, részesül-e bármilyen diszkriminációban tanítványai vagy kollegái felől. Továbbá kíváncsi vagyok arra is, hogy könnyebben vagy nehezebben fogadják-e be tetoválásuk miatt őket, elfogadók, vagy elutasítók velük szemben.

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1.Sztereotípiák és előítéletek

A tetoválás a csoporthoz tartozás jelképe, és normatartó viselkedés volt megjelenésekor, majd deviáns megnyilvánulási eszközzé vált. Emiatt mind a szociológiai, mind pedig a pszichológiai kutatások kedvelt témája lett a tetovált egyén személyiségének és a motivációjának az elemzése, (Sanders, 1989, Steward, 1990). Ezek a kutatások a tetovált egyént szegényes ítélőképességűnek, alacsony önbecsülésűnek, extrovertált személyiségnek írták le (Favazza, 1996; Sperry, 1991). A szociológiai vizsgálatok pedig boldogtalan gyermekkorral, bűnözői hajlammal, sőt börtönviselt személyeknek sztereotipizálták a tetováltakat (Copes és Forsyth, 1993, Grumet, 1983; Rooks, Roberts és Scheltema, 2000; Sanders, 1989) Nem véletlen, hogy ezek odáig vezettek, hogy a jelenlegi társadalmunkban is sokan még megbélyegzik, és negatív előítélettel vannak a tetováltakkal (Kaldenекker és Pikó, 2005).

Mikor a sztereotípia felmerül, mint fogalom, arra kell gondolnunk, hogy valami alapján jellemzik az adott személyt, ami nem feltétlen miatta van, hanem egy rá jellemző tulajdonság, ami egy nagyobb társaságra is igaz (pl.: bőrszín, etnikai hovatartozás, tetoválás). A tetoválással kapcsolatban sajnos gyakori az a sztereotípia, hogy a tetovált emberek illegális ügyekben vesznek részt, bűnözői hajlamuk van (Kunt,1987).

A sztereotípiák miatt alakulhat ki a diszkrimináció, mely a tetovált személyeket érintheti. A diszkrimináció, nem más, mint *„Hátrányos megkülönböztetés, emberek vagy csoportok önkényes szempontok szerinti jogkorlátozása, az egyenjogúságuk megsértése. Diszkrimináció az, amikor egy személyt nem a tettei, hanem feltételezett rossz tulajdonságokkal rendelkező csoporthoz való tartozása alapján ítélik meg, és eszerint bánnak vele.”(I1)*

Úgy gondolom, hogy a diszkrimináció minden formája elítélendő. Számomra azt jelenti a diszkrimináció, mint fogalom, hogy egy adott társadalomban nehézségekbe ütközik a diszkriminált személy, mert a körülötte lévő emberek hamis tulajdonságokkal ruházzák fel sok esetben alaptalanul. Ez sajnos egy „társadalmi jelenség”. Mikor egy új emberrel megismerkedünk „beskatulyázzuk” egy bizonyos kategóriába pusztán külső megítélés alapján, és nem feltétlen a tudása vagy a jelleme szerint.

2.2. A tetoválással kapcsolatos kutatások

A tetoválások azon testmódosító eljárások közé tartoznak, melyek információval bír a hordozójáról. A tetoválás egyfajta eszköz arra, hogy a viselője kifejezze a függetlenségét és az önállóságot (Forbes, 2001; Millner és Eichold, 2001; Stirn, 2004). Hazánkban az önállóság mellett az önkifejezés a legfontosabb motiváló erő (Pikó 2003). A tetoválás szoros összefüggésben van a test elfogadásával, így az identitás kifejezésének az eszköze. Azáltal, hogy a tetovált személy átalakítja a testét, azzal megváltoztatja identitását (Bodnár 2008). Kende (2002) identitásprojektnek nevezi a testmódosítást. Azt mondja, hogy az egyén kompenzálni szeretne valamit, „amit magunk vagy a társadalom hiányosságnak tekint”(Kende 2002).

A tetoválás hosszú utat járt be, és története során mind a motivációja, mind pedig annak megítélése is változott. Hazánkban pl. a 19-ik század végéig az arisztokrácia körében divatos volt. Még Ferenc József felesége, Erzsébet királyné, vagy Széchenyi István is viselt tetoválást. Az 1960-as évektől megváltozott a tetoválással kapcsolatos attitűd. A fiatalok egyre inkább elkezdtek rajongani érte, míg a társadalom hozzáállása negatív volt. A tetovált embereket a „nem kíváncsi” személyekkel kötötték össze (Steward, 1990).

Napjainkban viszont ismét nő a népszerűsége. Annak ellenére, hogy a népszerűsége nő, sajnos kevés szakirodalom található a témában. Bollók (2014) sportolók körében készített vizsgálatot a tetoválás szerepéről, a motivációiról, és az ezzel kapcsolatos attitűdről. Kutatásába az állapította meg, hogy a tetoválások egyre népszerűbbek a 17-19 éves fiatalok körében. Míg a lányoknál a divat, és az esztétikai tetoválás jelenik meg, addig a fiúknál a tudatosság dominál. A fiúk határozott elképzeléssel tetováltatnak. A labdarúgóknál a trendek követése, míg a szurkolóknál a klub címer viselése a domináns (Bollók 2014). Olyan álláspont is van Craik, 1994; Turner, 1999), hogy a piercing és a tetoválás mára már nem több, mint divat kiegészítők. Míg egyre többen élnek a testmódosítás ezen formájával, úgy gondolom, hogy társadalmunkban még mindig probléma lehet annak elfogadása. Mikor egy tetovált személy munkába áll, akkor a tetoválás esetleg hátrányt is jelenthet számára. Ez motivált a kutatás elvégzésére. Pontosabban az, hogy leendő pedagógusként kíváncsi voltam arra, hogy milyen módon viszonyulnak a tetovált tanárhoz a diákok, és a kollégák.

3. A TETOVÁLÁS MEGÍTÉLÉSÉNEK A VIZSGÁLATA

3.1. A kutatás célja

A kutatásom fő célja az, hogy megállapítsam, milyen a tetovált pedagógusok (testnevelők) megítélése. Kíváncsi vagyok arra, hogy milyen a fiatalok, a középiskolások, és az egyetemisták véleménye ezzel kapcsolatosan. Külön szeretném megvizsgálni a leendő testnevelőket is, véleményüket ezzel kapcsolatosan. Arra is kíváncsi vagyok, hogy milyen arányban visel a mostani tanárjelölt generáció tetoválást. A céloom közé tartozik, hogy kiderítsem, miként vélekednek erről az oktatási intézményekben a pedagógusok. Meg szeretném nézi, hogy milyen a tetovált tanárok megítélése, miként jelennek meg a korábbi kutatásokban leírt sztereotípiák és előítéletek velük kapcsolatosan. Kíváncsi vagyok arra is, hogy abban az esetben, ha van tetoválása a tanárnak, részesül-e bármilyen diszkriminációban tanítványai vagy kollegái felől. Továbbá, hogy könnyebben fogadják-e be tetoválásuk miatt őket, vagy elutasítóak velük szemben.

3.2. A kutatás kérdései

Kutatásom során számos kérdésre kerestem a választ, melyek a következők:

1. Hogyan viszonyulnak a tetoválást viselő tanárhoz a középiskolai diákok, az egyetemisták?
2. Függ-e a tetoválással rendelkező tanár megítélése attól, hogy milyen szakos?
3. Milyen véleménnyel vannak a kollégák a tetovált tanárokkal kapcsolatban?
4. Befolyással van-e a tanár megítélésére, hogy milyen a tetoválás mintázata, és annak az elhelyezkedése?

3.3. A kutatás hipotézisei

A kutatással kapcsolatosan megfogalmazott hipotéziseim a következők:

1. Úgy gondolom, hogy diákok nem elutasítók a tetoválásokról, sőt azt feltételezem, hogy inkább pozitívan viszonyulnak ahhoz a tanárukhoz, aki rendelkezik tetoválással.
2. Feltételezem, hogy van különbség a tanárok tetoválásának az elfogadásában a szakok szerint. Úgy gondolom, hogy míg a testnevelő tanárok esetében jobban elfogadják a tetoválást, addig a humán, vagy reál szakos tanárok esetében nem ez nem elfogadott.
3. Úgy vélem, hogy a kollégák véleménye korfüggő. Míg a fiatal korosztály elfogadó, addig az idősebbek esetében gyakrabban figyelhetők meg a negatív sztereotípiák.
4. Azt gondolom, hogy nem minden formával elfogadóak az emberek. A félelemkeltő, akt, és a trágár mintázat kevésbé elfogadott a tanárok esetében, míg a tetoválás elhelyezkedését illetően is változó a megítélés.

4. MÓDSZER

A kutatás kérdéseinek a megválaszolásához kérdőíves módszert alkalmaztam. Az adatok felvétele, a kérdőív önkéntes, névtelen volt. A kérdőív tartalmazott nyílt és zárt kérdést egyaránt, valamint Likert-skálás kérdéseket is, melynél 1-től 5-ig terjedő attitűdskálán kellett meghatározni a válaszadóknak, hogy mennyire értenek egyet az állításokkal. Az 1-es érték jelentése az „egyáltalán nem”, az 5-ös érték jelentése pedig a „teljes mértékben”. A kérdőíveket a közösségi média által online küldtem szét.

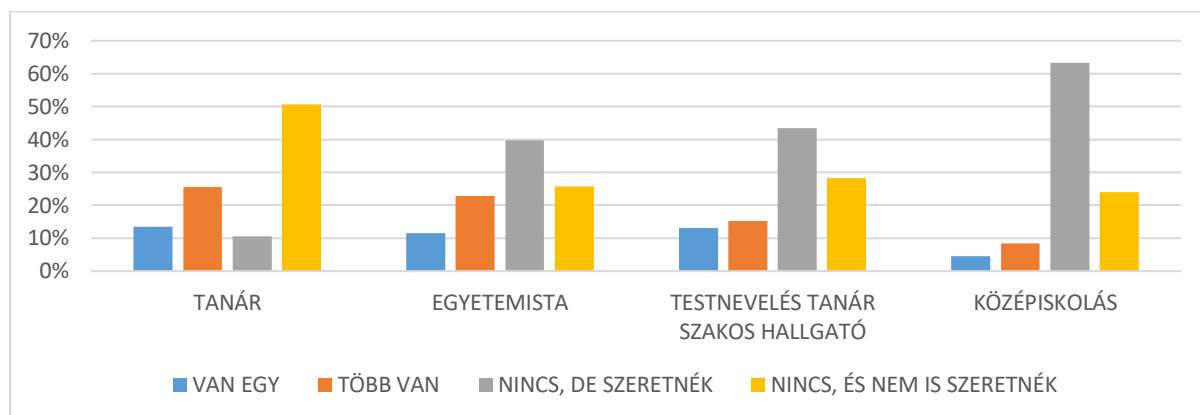
A kutatásban tanárokat, középiskolásokat, egyetemistákat, illetve testnevelés-tanár szakos hallgatókat kérdeztem meg a témára vonatkozóan (n=1226). 373 tanár vett részt a kérdőív kitöltésében, akiknek 71,3%-a nő, 28,7%-a férfi, átlag életkoruk 42,8 év (szórás 10,9). A vizsgálatban résztvevő tanárok 75,6%-a testnevelés, 2,9%-a magyar nyelv- és irodalom, 1,6%-a idegen nyelv, 1,6%-a matematika, 1,3%-a földrajz szakos tanár. A további 7 % pedig kémia, fizika, nyelv, ének, stb. A vizsgált tanárok átlagosan 16,8 éve dolgoznak tanárként (szórás 11,6). Többségük, 68,1%-uk városban él, 6,4% községben, 9,7% faluban, 15,8% pedig fővárosban. A vizsgálati mintába középiskolások is kerültek (n=155), akiknek 71%-a nő, 29%-a férfi. Lakhelyüket tekintve 62,6% városban, 12,9% községben, 22,6% faluban, 1,3% tanyán, 0,6% pedig fővárosban él.

Egyetemistáktól 698 válasz érkezett, akik közül 92 fő testnevelés tanár szakos hallgató. A nem testnevelés tanár szakos hallgatók 82,7% nő, 17,3% férfi. Lakóhelyüket tekintve 77,4% városban, 9,4% községben, 10,2% faluban, 2,8% fővárosban él, míg a testnevelés tanár szakos hallgatók 35,9% nő, 64,1% férfi, 81,5% városban, 5,4% községben, 13% faluban él.

5. EREDMÉNYEK

A kutatás során azt is szerettem volna kideríteni, hogy a megkérdezettek körében mennyire elterjedt a tetoválás, illetve ki mit gondol azokról a tanárokról, kollégákról, akiknek esetleg van egy, vagy több látható tetoválása is van. A megkérdezett tanárok közül 50 fő (13,4%) visel egy tetoválást, 95 főnek (25,5%) több is van, 39 főnek (10,5%) nincs tetoválása, viszont szeretne, 189 fő (50,7%) pedig nem rendelkezik tetoválással és nem is szeretne. A középiskolások körében 7 főnek (4,5%) van egy tetoválása, 13 főnek (8,4%) több is van, 98 főnek (63,2%) nincs, de szeretne, 37 főnek (23,9%) pedig nincs, és nem is szeretne. A nem testnevelés tanár szakos hallgatók közül 70 főnek (11,6%) van egy tetoválása, 139 főnek (22,9%) több is van, 241 főnek (39,8%) nincs, de szeretne, 156 főnek (25,7%) nincs, és nem is szeretne. A testnevelés tanár szakos hallgatók közül pedig 12 főnek (13%) van egy tetoválása, 14 főnek

(15,2%) több is van, 40 főnek (43,5%) nincs, de szeretne, 26 főnek (28,3%) nincs, és nem is szeretne (lásd 1. sz. ábra).

1. ábra A vizsgálati mintában (n=1226) részt vevők tetoválásának százalékos értékei

1-5-ig likert skálán vizsgáltuk, hogy mennyire gondolják „trendinek” a különböző csoportok (tanár, egyetemista, testnevelő tanárjelölt, középiskolás) a tetoválást. Az 1-es az egyáltalán nem trendi jelölte, míg az ötös a teljes mértékben. A válaszok nagyon érdekesek voltak. A tanárok esetében volt a legnagyobb a megoszlás (szórás 1,1), és a legalacsonyabb az átlagérték (3,87). Ők azok, akik nagyon eltérő véleményekkel vannak a tetoválással kapcsolatban. A megkérdezett tanárok szerint 5,9% egyáltalán nem, 4,3% nem, (19,3%) semleges, míg 37,3% igennel válaszolt, (33,2%) teljes mértékben trendinek véli.

Az egyetemisták, a tanárjelöltek és a középiskolások közel azonos véleményen vannak, az eredményeket nézve (lásd 1. sz. táblázat).

1. táblázat A vizsgálati mintában (n=1226) részt vevők tetoválással kapcsolatos véleménye arról, hogy mennyire „trendi” manapság a tetoválás

	TANÁR	EGYETEMISTA	TESTNEVELÉS TANÁR SZAKOS HALLGATÓ	KÖZÉPISKOLÁS
átlag	3,87	4,22	4,18	4,13
szórás	1,1	0,83	0,88	0,83

A nem testnevelő tanár szakos egyetemisták számára inkább trendi a tetoválás, mint nem (átlag 4,22, szórás 0,83). Mindössze 3,3% nem tartja trendinek, míg 13% semleges, és 83,7 százalékuk gondolja annak (40,8% igen, 42,9% teljes mértékben egyetért). A testnevelő tanár szakos hallgatók szerint pedig mindössze 2,2%uk válaszolt nemmel, 18,5%-uk semleges, és 79,4%-uk véleménye szerint teljes mértékben trendi a tetoválás manapság. A

középiskolások is hasonlóan vélekedtek, 3,2%-uk válaszolta, hogy nem, 15,5%-uk semleges, és 81,3%-uk szerint (44,5% igen, 36,8% teljes mértékben) trendi.

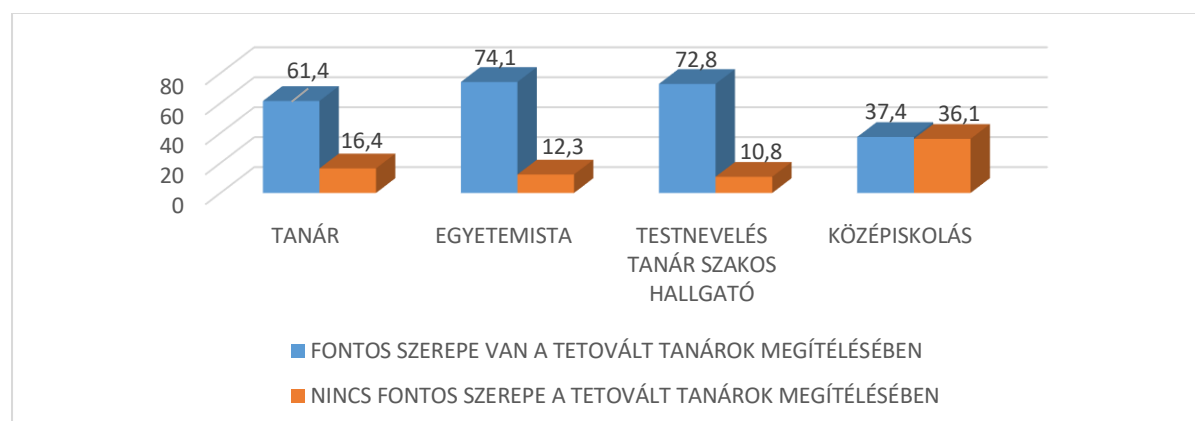
Konkréten azt is megkérdeztük a vizsgálatban részt vevőktől, hogy mit gondolnak arról, milyen a megítélése a tetovált tanároknak. Nagyon érdekes, hogy mind az egyetemisták, mint a tanárjelöltek, mind pedig a középiskolások részéről pozitív a megítélése a tetovált tanárnak, de mindhárom csoport úgy véli, hogy negatív a megítélésük a szülők, és a többi tanár részéről. Az egyetemisták 71,9%-ának, a testnevelő tanárjelöltek 53,3%-ának, míg a középiskolások 80,6%-ának pozitív megítélése a tetovált tanárok irányába. Érdekes, hogy testnevelő tanárjelölteknél alacsony az érték. Ennél már csak a tanároknál született alacsonyabb, náluk 15%-uk vélekedik kedvezően. A tanárok részéről inkább sebleges a megítélésük (63,5%) a tetovált pedagógusoknak, mindössze 15%-uk pozitív, míg 11,5%-uknak negatív.

Mind az egyetemisták (73,6%), mint a tanárjelöltek (69,6%) többsége úgy gondolja, hogy a szülőknek negatív a megítélése a tetovált tanárokról. Érdekes, hogy a középiskolásoknak mindössze 42,6%-a, a tanároknak pedig 26,8%-uk vélekedik így.

Azt is megkérdeztük, hogy miként vélekednek tanárok a tetovált kollégáikról. Érdekes, hogy maguknak a tanároknak mindössze 3,2%-uk, az egyetemisták 9,9%-a, a tanárjelöltek 3,3%-a, a középiskolások 11%-a véli pozitívnak a tetovált tanárok megítélését a kollégái körében. Leginkább negatívnak tartják a megítélést. Az egyetemisták 62,2%-a, testnevelő tanárjelöltek 62%-a, míg a középiskolásoknak 39,4%-a, és a tanárok 29%-a vélekedik így. 1-5-ig likert skálán vizsgáltuk azt is, hogy a minta tagjainak mi a véleménye arról, hogy mennyire van befolyással a tanárok megítélésére az, hogy a tetoválásuknak milyen a mintázata, formája (például virágszimbólum, absztrakt forma, halálfej). Az 1-es azt jelentette, hogy egyáltalán nincs befolyással, míg az 5, azt, hogy igen, hatással van a megítélésükre. A középiskolások szerint van ennek a legkevésbé jelentősége (átlag 2,9), és a tanárjelölteknél van ennek fontosabb szerepe (átlag 3,96). A megkérdezett tanárok 16,4%-a szerint nincs hatással a megítélésükre (7,8% egyáltalán nem, 8,6% nem) míg 61,4%-uk szerint ez nagyon fontos (31,6% igen, 29,8% teljes mértékben). A középiskolások 36,1%-a szerint nem ezen múlik a megítélésük, míg (22,6% egyáltalán nem, 13,5% nem) 37,4%-uk szerint viszont lényeges (18,7% igen, 18,7% teljes mértékben). A nem testnevelő tanár szakos hallgatók 12,3%-a véli úgy, hogy nem lényeges, (6,4% egyáltalán nem, 5,9% nem) és 74,1%-uk szerint fontos (37,5% igen, 36,6% teljes mértékben). A testnevelő tanár szakos hallgatók 10,8%-a szerint (4,3% egyáltalán nem, 6,5% nem) nem fontos, és 72,8% szerint lényeges (33,7% igen, 39,1% teljes mértékben) (lásd 2 sz. táblázat és 2 sz. ábra).

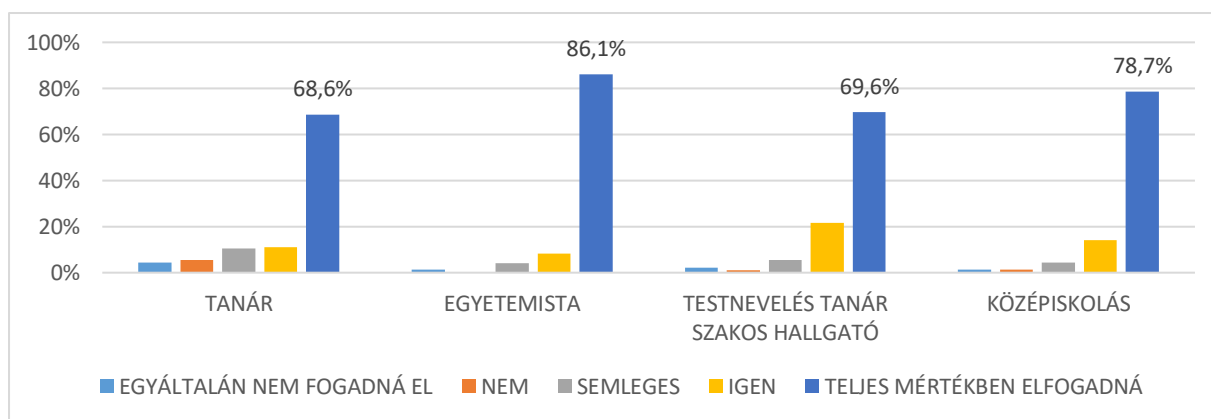
2. **táblázat** A vizsgálati mintában (n=1226) részt vevők tetoválással kapcsolatos véleménye arról, hogy mennyire van befolyással a tanárok megítélésére az, hogy a tetoválásuknak milyen a mintázata, formája

	TANÁR	EGYETEMISTA	TESTTNEVELÉS	
			TANÁR	SZAKOS
			HALLGATÓ	KÖZÉPISKOLÁS
átlag	3,67	3,92	3,96	2,97
szórás	1,2	1,1	1,1	1,4

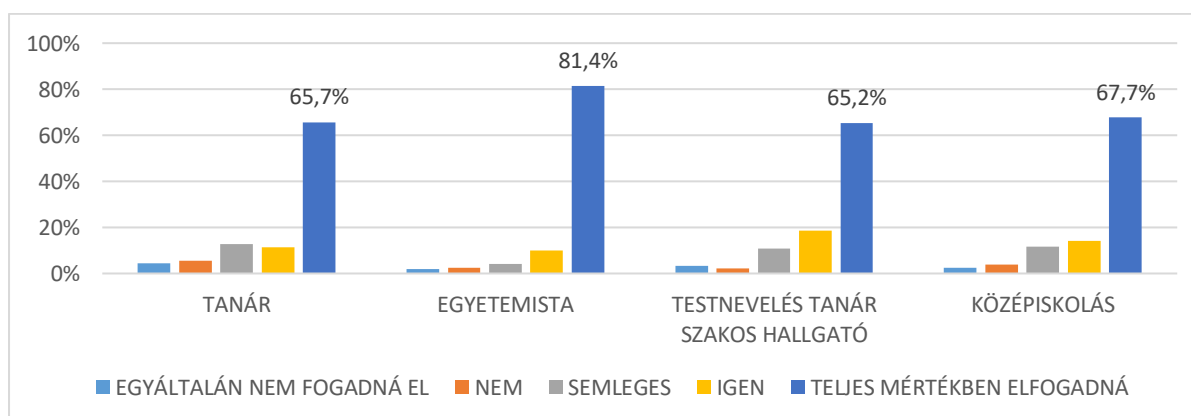
2. **ábra** A vizsgálati mintában (n=1226) részt vevők véleménye arról, hogy mennyire van befolyással a tanárok megítélésére az, hogy a tetoválásuknak milyen a mintázata, formája

Megkérdeztem, hogy a válaszadók mennyire fogadnák el, ha például a testnevelő tanárnak lenne tetoválása, olyan, ami látható is. A megkérdezett tanárok közül (4,3%) egyáltalán nem, (5,6%) nem, (10,5%) semleges, (11%) igen, (68,6%) teljes mértékben elfogadná, ha a testnevelő tanár kollégájának lenne látható tetoválása. A középiskolások közül (1,3%) egyáltalán nem, (1,3%) nem, (4,5%) semleges, (14,2%) igen, (78,7%) teljes mértékben elfogadná. Az egyetemisták 1,2%-a egyáltalán nem, 0,3%-a nem, 4,1%-a semleges, 8,3%-uk igen, 86,1%-uk pedig teljes mértékben elfogadná, ha a testnevelő tanárának lenne tetoválása, ami látható is. A testnevelő tanár szakos hallgatók közül 2,2% egyáltalán nem, 1,1% nem, 5,4% semleges, 21,7% igen, 69,6% teljes mértékben elfogadná ezt (lásd 3. sz. ábra).

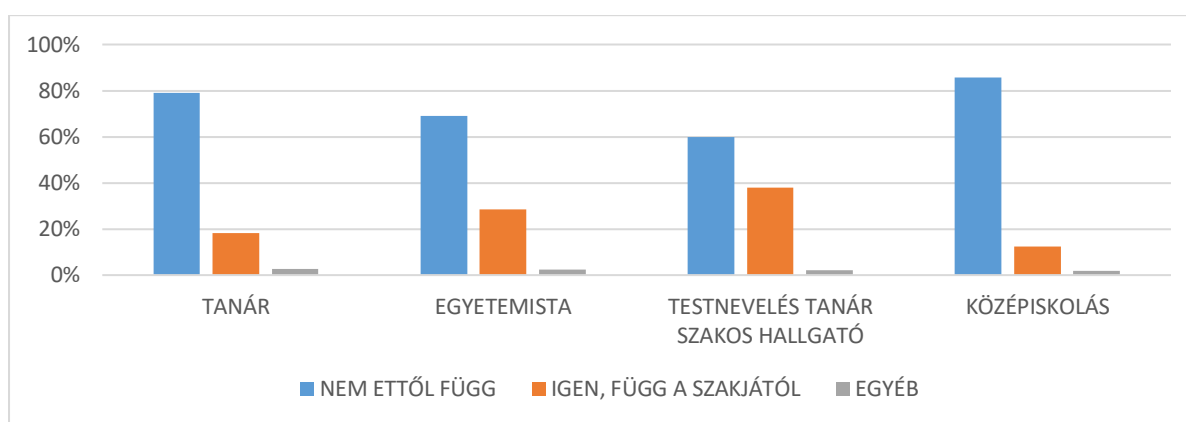
3. ábra A vizsgálati mintában ($n=1226$) részt vevők véleménye arról, hogy mennyire fogadnák el, ha a testnevelő tanárnak lenne tetoválása

Megkérdeztem azt is, hogy a válaszadók mennyire fogadnák el, ha például a matematika vagy a magyar szakos tanárnak lenne tetoválása, olyan, ami látható is. A megkérdezett tanárok közül (4,3%) egyáltalán nem, (5,6%) nem, (12,9%) semleges, (11,5%) igen, (65,7%) teljes mértékben elfogadná, ha a matek vagy a magyartanár kollégájának lenne tetoválása, ami látható is. A középiskolások közül (2,6%) egyáltalán nem, (3,9%) nem, (11,6%) semleges, (14,2%) igen, (67,7%) teljes mértékben elfogadná, ha a matek vagy a magyartanárának lenne tetoválása, ami látható is. A nem testnevelő tanár szakos hallgatók közül (2%) egyáltalán nem, (2,6%) nem, (4,1%) semleges, (9,9%) igen, (81,4%) teljes mértékben elfogadná, ha a matek vagy a magyartanárának lenne tetoválása, ami látható is. A testnevelő tanár szakos hallgatók közül (3,3%) egyáltalán nem, (2,2%) nem, (10,9%) semleges, (18,5%) igen, (65,2%) teljes mértékben elfogadná, ha a matek vagy a magyartanárának lenne tetoválása, ami látható is (lásd 4. sz. ábra).

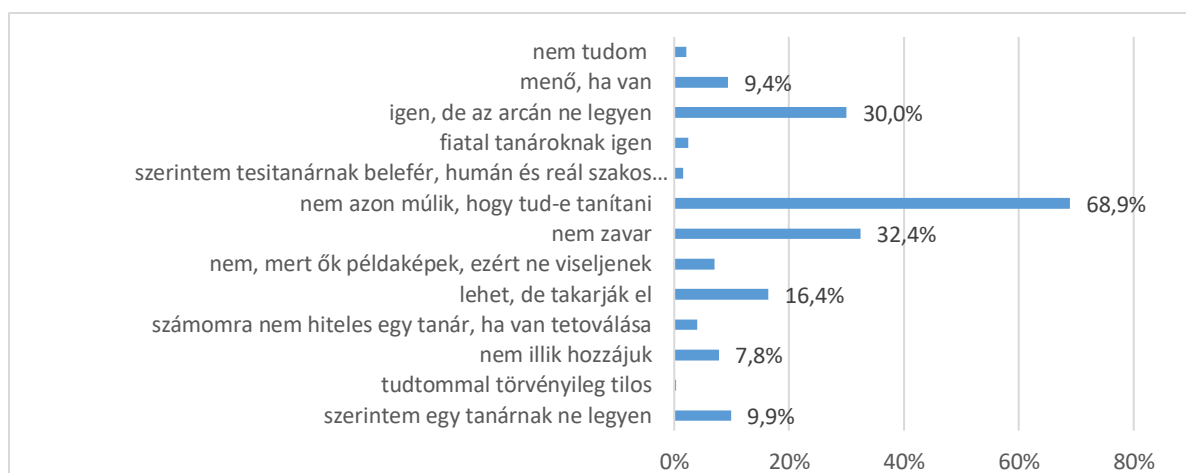
4. ábra A vizsgálati mintában ($n=1226$) részt vevők véleménye arról, hogy mennyire fogadnák el, ha a matematika, vagy a magyar szakos tanárnak lenne tetoválása

Kíváncsi voltam, hogy a tanárok, illetve a diákok szerint van-e olyan tanár, akitől jobban elfogadják a diákjai a tetoválást. Itt arra voltam kíváncsi, hogy függ-e a szaktól a megítélése, vagy sem. A megkérdezett tanárok szerint (79,1%) nem ettől függ, (18,2%) igen, függ a szakjától, (2,7%) egyéb választ adott. A középiskolások többsége szerint (85,8%) nem ettől függ, mindössze 12,3% válaszolt igennel, (1,9%) egyéb választ adott. A nem testnevelés tanár szakos hallgatók 69,1%-a szerint nem ettől függ, 28,5% szerint igen, függ a szakjától. (2,4% egyéb választ adott). A testnevelés tanár szakos hallgatók 59,8%-a szerint nem ettől függ, 38%-uk szerint viszont igen, függ a szakjától, (2,2%) egyéb választ adott (lásd 5. sz. ábra).

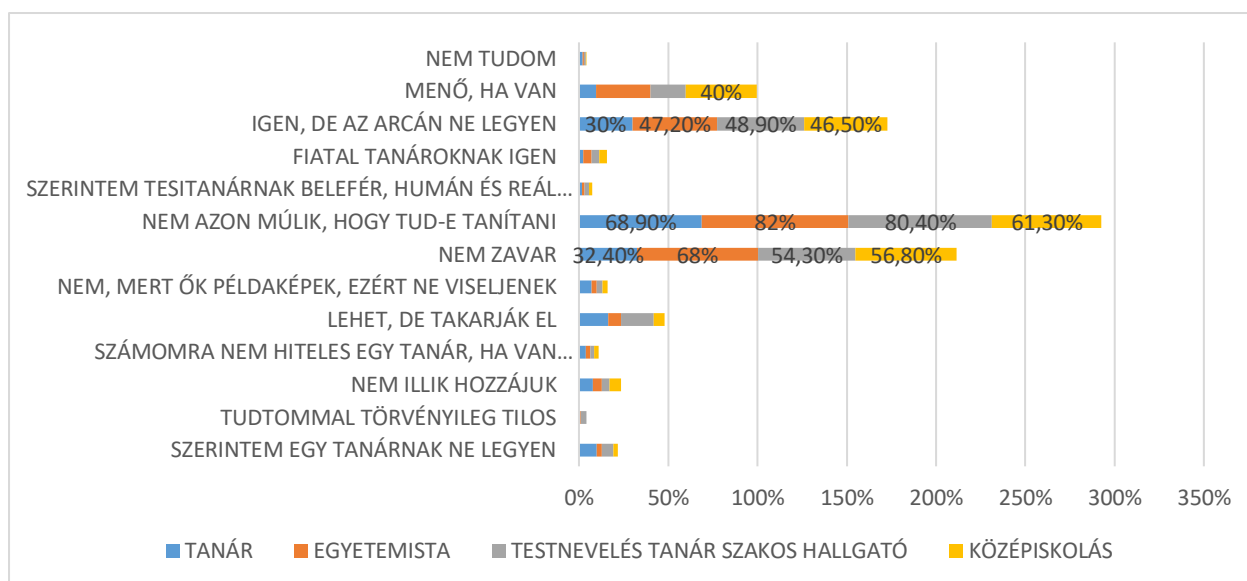
5. ábra A vizsgálati mintában ($n=1226$) részt vevők véleménye arról, hogy mennyire függ a tanár szakjától a tetoválás elfogadása

Megkérdeztem a véleményüket arról, hogy a tanároknak lehet-e tetoválása. A megkérdezett tanárok 9,9% szerintem egy tanárnak ne legyen tetoválása. Néhányan (7%) úgy vélekedik, hogy ez tilos, míg 4%-uk szerint nem illik hozzájuk. Érdekes, hogy 16,4% válaszolta azt a tanárok közül, hogy számára nem hiteles egy tanár, ha van tetoválása. A tanárok 16,4%-a szerint lehet egy tanárnak tetoválása, de takarják el. 7%-uk gondolja azt, hogy nem lehet nekik, mert ők példaképek, ezért ne viseljenek. 32,4%-ukat nem zavarja, 68,9%-uk nyilatkozott arról, hogy nem azon múlik, hogy tud-e tanítani, és 9,4%-uk szerint „menő”, ha a tanárnak van tetoválása (lásd 6. sz. ábra).

6. ábra A vizsgálati mintában ($n=1226$) a tanárok ($n=373$) véleménye arról, hogy egy tanárnak lehet-e tetoválása

A nem testnevelés tanár szakos hallgatók 2,8%-a szerint egy tanárnak ne legyen tetoválása. 5%-uk gondolja úgy, hogy nem illik hozzájuk. 2,3%-a számára nem hiteles egy tanár, ha van tetoválása. 7,1%-uk tartja elfogadhatónak, de takarják el, és 3% pedig nem tartja elfogadhatónak amiatt, hogy ők példaképek. A többségüket 68%-ukat nem zavarja. Úgy gondolják (82%), hogy nem azon múlik, hogy tud-e tanítani, 30,7% szerint pedig menő, ha van. A középiskolások többsége is elfogadó. Mindössze 2,6%-uk szerint ne legyen a tanárnak, 6,5% szerint nem illik hozzájuk, és 2,6%-uknál nem hiteles a tanár, ha van tetoválása. 56,8%-ukat nem zavarja, és 61,3% szerint nem azon múlik, hogy tud-e tanítani valaki. 40%-uk szerint pedig „menő”, ha van. A testnevelés tanár szakos hallgatóknál is megnéztem az eredményeket. 6,5% szerint jobb, ha a tanárnak nincs tetoválása, 3,3% úgy gondolja, hogy ez törvényileg tilos. 4,3%-uk szerint nem illik hozzájuk, és 2,2% számára nem hiteles a tetovált tanár. 3,3% nem engedné, mert ők példaképek, ezért ne viseljenek. 18,5% véli úgy, hogy de takarják el. 54,3%-ukat nem zavarná 80,4% szerint pedig nem azon múlik, hogy tud-e tanítani (lásd 7. sz. ábra).

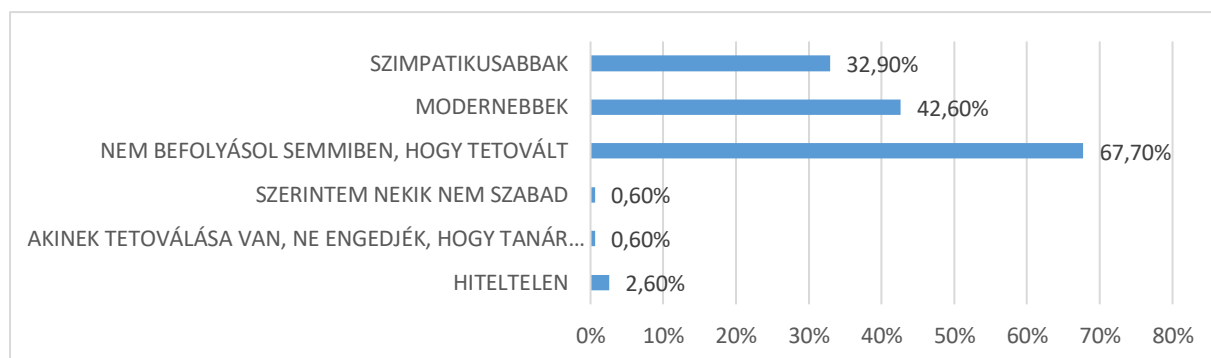
7. ábra A vizsgálati mintában (n=1226) a különböző csoportok véleménye arról, hogy egy tanárnak lehet-e tetoválása

Megkérdeztem, hogy mi a véleményük a tetovált tanárokkal kapcsolatban a különböző csoportoknak. A megkérdezett tanárok 2,9%-a úgy véli, hogy hiteltelenek azok a tanárok, akiknek van tetoválása. Alacsony eltéréssel csatlakoznak hozzá az egyetemisták (2,1%) és a középiskolások (2,6%). A testnevelés tanár szakos hallgatók ennél jóval szigorúbban álltak a témához, ugyanis 4,3% gondolta úgy, hogy a tetovált tanár hiteltelen számukra.

A tanárok 4,6%-a szerint a tanároknak nem szabad tetováltatni, és 1,6% azt, hogy akinek tetoválása van, azt ne engedjék, hogy tanár legyen. Az egyetemisták 1,5%-a szerint nem szabad a tanároknak tetováltatni, 0,7% pedig, hogy akinek van, azt ne engedjék tanítani. A testnevelés tanár szakos hallgatók is hasonlóan vélekedtek. 2,2% gondolta úgy, hogy a tanároknak nem lehet tetoválása, és 1,1% azt, hogy akinek van, azt ne engedjék tanítani. Ahogy megyünk előre a csoportokban egyre inkább csökkennek ezek az értékek. A középiskolás diákok közül már csak 0,6%-a gondolja úgy, hogy nem lehet a tanároknak tetoválás, akinek pedig van az ne tanítson.

Viszont szerencsére ezek az eredmények elenyészőek a következőkhöz képest. Ugyanis a tanárok 16,1%-a gondolja úgy, hogy azok a tanárok, akiknek van tetoválásuk, modernebbek. 6,7% pedig szimpatikusabbnak találja a tetovált tanárokat. Az egyetemisták 42,1%-a tartja modernebbnek, 28,4%-a szimpatikusabbnak a tetovált tanárokat. A testnevelés tanár szakos hallgatók ezúttal nem vélekedtek túlzottan eltérően. 33,7% gondolna modernebbnek, azonban csak 17,4% tartja szimpatikusabbnak a tetovált tanárokat. Végül a középiskolások, akik 42,6%-a modernebbnek és 32,9% szimpatikusabbnak.

Az is érdekes, és a végeredményen is erősen kiemelkedett a többihez képest, hogy a kitöltők túlnyomó többsége azt gondolja, nem befolyásol semmiben az, hogy van-e tetoválása a tanárnak. A tanárok 75,9%-a, az egyetemisták 79,4%-a, a testnevelés tanár szakosok 71,7%-a, és a középiskolások 67,7%-a gondolja azt, hogy nem befolyásol semmiben, hogy tetovált a tanár (lásd 8. sz. ábra).

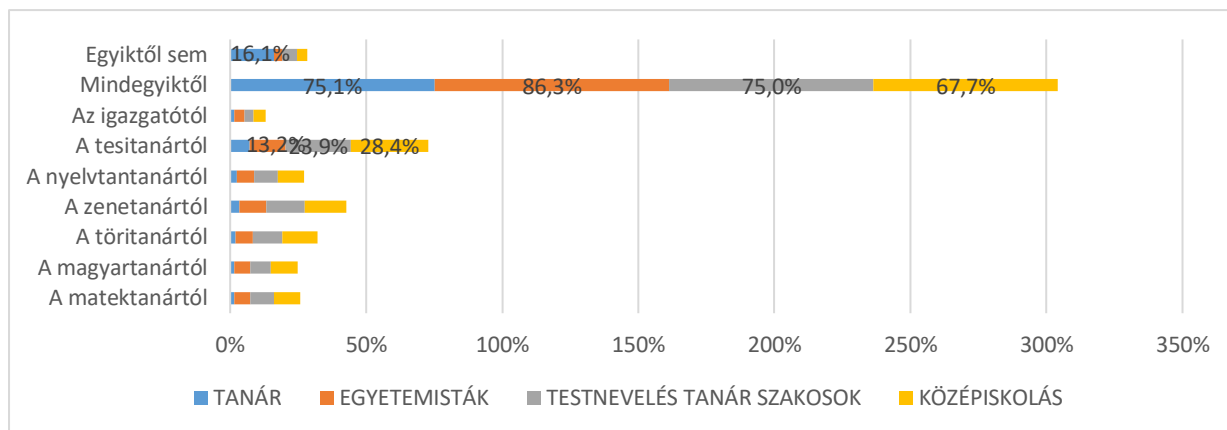
8. ábra A vizsgálati mintában ($n=1226$) a középiskolások ($n=155$) véleménye a tetovált tanárokról

Kíváncsi voltam, vajon van-e valamilyen jelentősége, hogy az adott tetovált tanár milyen szakos. A vizsgálatban résztvevőktől megkérdeztem, hogy melyik tanártól fogadnák el, hogy tetovált. Az az eredmény, ami a leginkább szembetűnő volt számomra, hogy magasan kiemelkedő volt az az állítás, hogy mindenkitől elfogadnák a tetoválást. Ebbe a kategóriába az összes szakos tanár, sőt az igazgató is beleértendő. A résztvevő tanárok 75,1%-a, az egyetemisták 86,3%-a, a testnevelés szakos hallgatók 75%-a, végül a középiskolások 67,7%-a gondolta így.

Szinte mindegyik csoportban tették le a véleményüket amellet, hogy egyiktől sem fogadnák el, hogy tetovált legyen a tanár (egyetemisták 3%, testnevelés szakos hallgatók 5,4%, középiskolások 3,9%) viszont a tanárok körében a többi csoporthoz képest többen osztották ezt a véleményt (16,1%).

Ami még érdekes eredmény, hogy a testnevelés és a zenetanártól jobban elfogadják a tetoválást. Fontos, hogy minden csoportban a többi tanárhoz képest volt kiemelkedő ez az eredmény. A kérdőívben részt vett tanárok közül 3,5% gondolta úgy, hogy zenetanártól elfogadná a tetoválást, 7,2% pedig testnevelés tanártól. Hasonlóan a tanárok eredményéhez, az egyetemisták is így gondolták. 9,7% fogadná el a zenetanártól, 13,2% a testneveléstől. A következő két csoport az előzőknél valamivel másképp gondolta, viszont mindkettőnél megmaradt a zene és a testnevelő tanár a többihez képest kiemelkedő. A testnevelés tanár szakosok közül 23,9% gondolta úgy, hogy a testnevelő tanártól elfogadná

a tetoválást. 14,1% a zenetanártól, és szorosan mögötte 10,9%-al a történelem tanár áll. Az előzők annyiban különböztek, hogy a maradék szakos tanárok hasonló mennyiségű szavazatot kaptak. A középiskolások körében is hasonló a helyzet. 28,4% fogadná el a testnevelő tanárától a tetoválást, 15,5% szavazott a zenetanárra, 12,9% pedig szintén a történelem tanárra (lásd 9. sz. ábra).

9. ábra A vizsgálati mintában ($n=1226$) részt vevők szerint melyik tanártól fogadnák el a tetoválást

Érdekelt, hogy a megkérdezettek szerint vajon mit gondolhatnak mások a tetovált emberekről. A tanárok közül 42,6% úgy gondolja, hogy a többi ember megítéli, azt, akinek van tetoválása. Az egyetemisták 70,1%-a van ezen a véleményen. A testnevelés tanár szakos hallgatók 53,3%-a gondolja hasonlóan, mint az előzők, és a középiskolások 44,5%-a szerint is megítélik az emberek azt, aki tetovált. Ez egy nagyon érdekes adat, mivel a fenti eredmények azt mutatják, hogy napjainkban már teljesen elfogadott az, ha valakinek van tetoválása. Tehát nem jellemző a tetovált emberek megítélése. Mégis úgy gondolják, hogy a többi ember elítéli azt, akinek van, még ha nem is olyan nagy százalékban, mint hiszik.

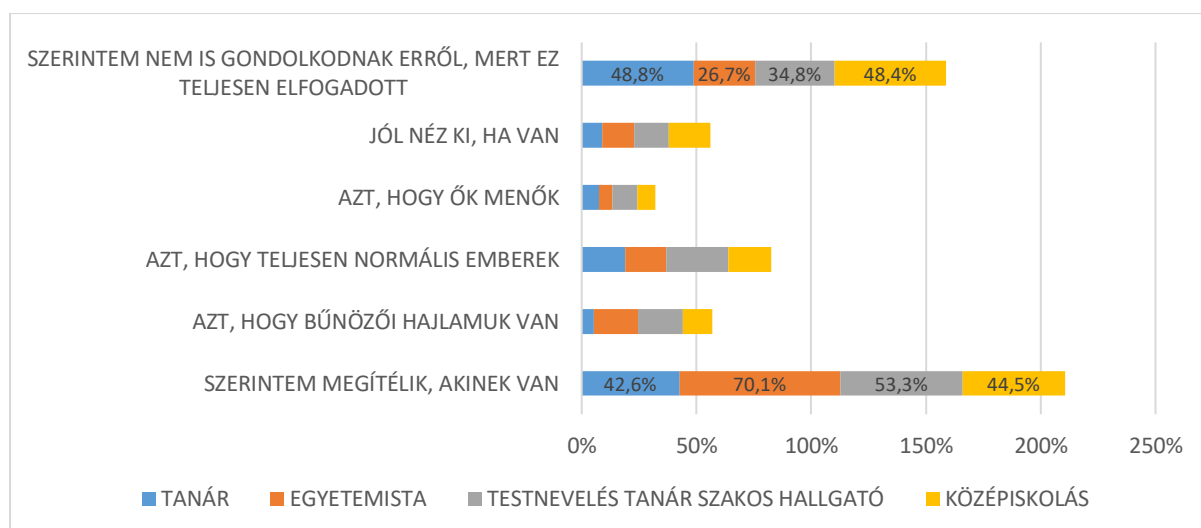
Hasonlóan sokan vélekednek úgy, hogy az emberek nem is gondolkodnak erről, mert ez teljesen elfogadott. A tanárok 48,8%-a szerint az embereket nem foglalkoztatja ez a kérdés. Az egyetemisták 26,7%-a, testnevelés tanár szakosok 34,8%-a, és a középiskolások 48,4%-a. Érdekes, hogy a tanárok és a középiskolások mennyire hasonlóan gondolkodtak ebben a témában, míg az egyetemisták kevesebb százaléka gondolta azt, hogy mások nem is gondolkodnak azon, hogy mi a véleményük a tetovált emberekről.

A tanárok 5,4%-a gondolja azt, hogy más emberek azt gondolják a tetovált emberekről, hogy bűnözői hajlamuk van. A többi eredmény ehhez képes elég alacsony. Az egyetemisták 19,1%-a szerint azt gondolják a tetovált emberekről, hogy bűnözői hajlamuk van. A testnevelés szakos hallgatók 19,6%-a, a középiskolások 12,9%-a gondolja hasonlóan.

A tanárok 19%-a szerint a tetovált emberek ugyan olyanok mint bárki más. Hasonlóan a tanárok eredményéhez, az egyetemisták 17,7%-a gondolja így, míg a testnevelés tanár szakos hallgatók 27,2%-a. Ennél a kérdésnél optimistábban gondolkodtak a többi csoporttól. A középiskolások 18,7%-a szerint gondolják azt az emberek, hogy akinek tetoválása van, az ugyan olyan ember mint akinek nincs.

A megkérdezett tanárok 7,5%-a szerint gondolják a tetovált embereket menőnek. Az egyetemisták 5,9%-a, a teszi szakos hallgatók 10,9%-a szerint gondolják így. Míg a középiskolások 7,7%-a szerint gondolják menőnek a tetovált embereket.

Végül pedig azt a kérdést tettem fel, hogy vajon a többi ember szerint jól néz ki a tetoválás. A tanárok 8,8%-a úgy gondolta, hogy az emberek szerint jól néz ki a tetoválás, ha van valakinek. Az egyetemisták 14%-a gondolta így, testnevelés tanár szakosok 15,2%-a, a középiskolások 18,1%-a. Ez az adat arra enged következtetni, hogy a kitöltők szerint az embereknek nem tetszik a tetoválás. Azonban az adatok teljesen mást mutatnak (lásd 10. sz. ábra).

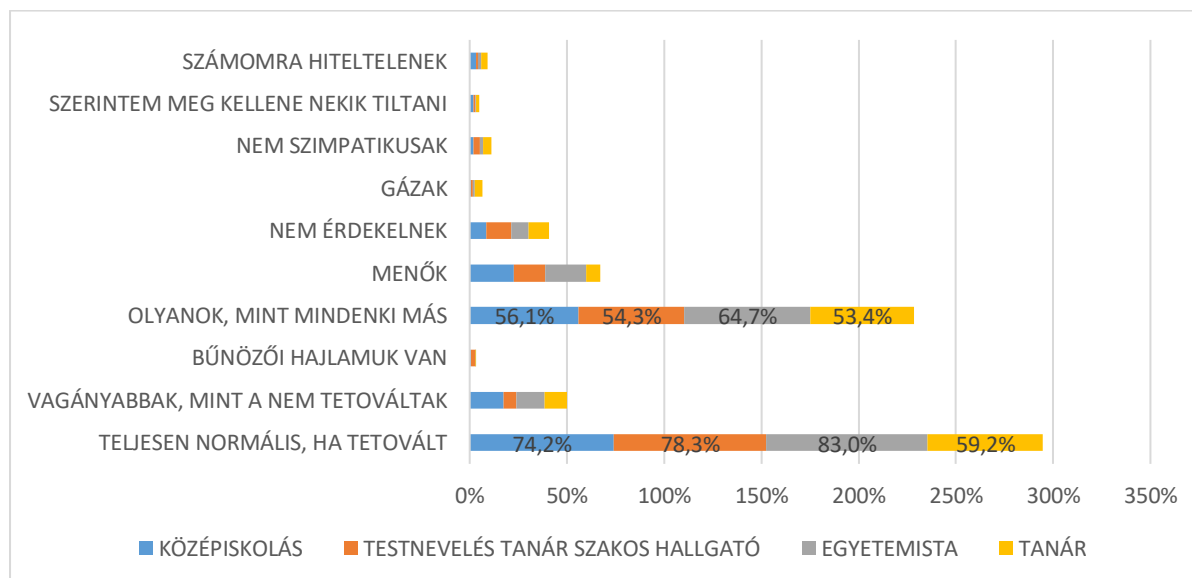
10. ábra A vizsgálati mintában (n=1226) részt vevők szerint mit gondolnak mások a tetovált emberekről

Érdekelt, hogy mit gondolnak az emberek a tetovált tanárokról. A megkérdezett tanárok 59,2%-a szerint olyanok mint bárki más. 11,5%-uk szerint vagányabbak, mint a nem tetováltak. Mindössze 0,3% gondolta úgy, hogy bűnözői hajlamuk van. A kérdőívet kitöltő tanárok többsége (53,4%) szerint olyanok, mint mindenki más. 7,2% gondolja menőnek, míg 10,5% azt nyilatkozta, hogy nem érdekli őket. 4% gondolja gáznak, ha egy tanár tetoválva van, és 4,3% nem szívesen szimpatizál velük. A kitöltő tanárok 1,6% szerint meg kellene tiltani nekik, hogy tetoválva legyenek. 3,2% számára pedig hiteltelenek.

Az egyetemisták 83%-a szerint nem különböznek a nem tetovált emberektől, míg 14,5% gondolta úgy, hogy vagányabbak, mint a nem tetováltak. 0,2% szerint bűnözői hajlamuk van. A megkérdezettek 64,7%-a gondolja azt, hogy olyanok, mint mindenki más. 21,2% tartja őket menőnek, 8,9%-ot pedig nem érdekel, ha tetovált egy tanár. Egész kevesen vannak negatív véleménnyel, mindössze 0,8%-a gondolta gáznak azt, ha tetovált a tanár, és 1,8% pedig, hogy nem szimpatikusak. Hasonlóan kevesen (0,2%) vélekedtek úgy, hogy meg kellene tiltani nekik. 1,7%-nak pedig hiteltelenek.

A testnevelés tanár szakos hallgatók 78,3%-a szerint olyanok, mint bárki más. 6,5% gondolja őket vagányabbak, mint a nem tetováltak. Különös módon, az előző csoportokhoz képest többen gondolták úgy, (2,2%) hogy bűnözői hajlamuk van a tetovált tanároknak, 54,3% szerint pedig olyanok, mint mindenki más. A kitöltők 16,3%-a menőnek tartja őket. 13%-ot pedig nem érdekelnek. Szintén alacsony létszámmal, 1,1% gondolta gáznak, és 3,3%-nak nem szimpatikus, ha egy tanár tetovált. 1,1% véli úgy, hogy meg kellene tiltani nekik. Végül a kitöltők 1,1%-ának hiteltelenek.

A középiskolások szerint 74,2%-a gondolja úgy, hogy ugyan olyan emberek, mint a nem tetovált tanárok. 17,4% gondolja vagányabbnak, mint a nem tetováltakat, és 0,6% szerint bűnözői hajlamuk van. Hasonlóan az előző csoporthoz, a középiskolások többsége (56,1%) gondolja úgy, hogy olyanok, mint mindenki más. 22,6% szerint menők, míg 8,4%-ot nem érdekelnek. Egész alacsonyan, 0,6% gáznak gondolja, ha egy tanárnak van tetoválása, sőt, a kitöltők 1,9%-ának nem szimpatikusak. 1,9%-uk szerint meg kellene tiltani nekik. A diákok 3,2% számára hiteltelennek (lásd 11. sz. ábra).

11. ábra A vizsgálati mintában (n=1226) részt vevők véleménye a tetovált emberekről

6. KÖVETKEZTETÉSEK

A kutatásom kezdetén számos kérdéssel és feltételezéssel vágtam neki a munkának. Vegyük most végig, hogy ezek a feltételezések beigazolódtak-e vagy sem. Első feltevés, az volt, hogy a diákok nem elutasítók a tetoválások kapcsán, sőt azt feltételezem, hogy inkább pozitívan viszonyulnak ahhoz a tanárukhoz, aki rendelkezik tetoválással. Ez a hipotézisem beigazolódt. Az egyetemisták 86,1%-a, a testnevelés tanár szakos hallgatók 69,6%-a, és a középiskolások 78,7%-a fogadná el, ha a testnevelő tanárának lenne tetoválása. Sőt, annál a kérdésnél, hogy tetszik-e nekik, ha tetovált a tanár, az egyetemisták 37,5%-a, a testnevelő jelöltek 21,7%-a, a középiskolások 37,4%-a tette le a voksát. Annál a kérdésemnél, ahol arra kerestem a választ, hogy lehet-e egy tanárnak tetoválása, és ha igen, akkor milyen véleménnyel vannak róla. Az egyetemisták 68%-a mondta, hogy nem zavarja őket, ha tetovált a tanár, 82% pedig azt, hogy nem azon múlik, hogy tud-e tanítani. A testnevelés tanár szakos hallgatók is véleményt formáltak a fenti kérdésben. 54,3%-uk jelezte, hogy nem zavarja őket, ha van tetoválása a tanárnak, és az előző csoporthoz hasonlóan, 80,4% mondta azt, hogy nem azon múlik, hogy tud-e tanítani. A középiskolások 56,8%-a foglalt álláspontot amellet, hogy nem zavarja őket, ha tetovált a tanár, és 61,3% szerint nem azon múlik, hogy tud-e tanítani. Úgy gondolom, hogy ezek az eredmények elegendők ahhoz, hogy hipotézisemet beigazoltnak tekintsem.

Második feltételezésem az volt, hogy van különbség a tanárok tetoválásának az elfogadásában a szakok szerint. Úgy gondolom, hogy míg a testnevelő tanárok esetében jobban elfogadják a tetoválást, addig a humán, vagy reál szakos tanárok esetében ez nem elfogadott. Ez a hipotézisem nem igazolódt be. A megkérdezettek több mint a fele minden tanártól elfogadná, hogy tetoválva legyen, még az igazgatótól is. Az egyetemisták ($n=606$) 86,3%-a, a testnevelés tanárjelöltek ($n=92$) 75%-a, a középiskolások ($n=155$) 67,7%-a gondolja így. Igaz, még így is voltak szemmel látható különbségek, bár nem olyan mértékű, mint amire számítottam. Azt feltételeztem, hogy a testnevelés tanáron kívül egyik szakos tanártól sem néznék jó szemmel, hogy tetovált. Ezt a kérdőív megcáfolta, ugyanis pár százalékos eltérések születtek. Többségük, mikor megkérdeztem, hogy van-e egyéb véleményük a tetovált tanárokkal kapcsolatban, a véleményüket kifejtők túlnyomó része azt nyilatkozta, hogy nem azon múlik, hogy milyen tanár, hogy van-e tetoválása.

A negyedik hipotézisem az volt, hogy nem minden formával elfogadóak az emberek. A félelemkeltő, akt, és a trágár mintázat kevésbé elfogadott a tanárok esetében, míg a tetoválás elhelyezkedését illetően is változó a megítélés. Ez a hipotézisem beigazolódt, ugyanis több válaszban kiderült, hogy igenis fontos a tetoválás mintázata és elhelyezkedése. A tanárok

31,6%-a szavazott igennel, míg 29,8% szerint teljes mértékben befolyással van a tanár megítélésére, hogy milyen a tetoválás mintázata. Osztottak a véleményen az egyetemisták, 37,5% szerint igen, befolyással bír, 36,6% szerint teljes mértékben. Szintúgy a testnevelés tanár szakos hallgatók 33,7%-a szavazott igennel a kérdésre, és 39,1% a „teljes mértékben” értékre tette a voksát. A középiskolások ennél a kérdésnél igen meglepő eredményt produkáltak. Többen gondolják azt (22,6%), hogy egyáltalán nem fontos a tetoválás mintázata és elhelyezkedése, mint azt, hogy teljes mértékben számít (18,7%). Illetve a kitöltők 26,5%-a nem foglal álláspontot, tehát számára semleges.

Továbbá megkérdeztem a kitöltőket, hogy ha a testnevelő tanár kollégája, vagy a testnevelő tanára megkérné, hogy ajánljon neki egy tetoválást, akkor milyen formát javasolna neki? A válaszok túlnyomó többsége arról szólt, hogy olyan mintát ajánlana neki, ami számára fontos. Mivel testnevelő tanárra volt kiélezve a kérdés, a legtöbben valamilyen sporttal kapcsolatos tetoválásokat ajánlana.

Kutatásomban több ponton is kitértem arra a kérdésre, hogy számít-e, hogy takarható, vagy sem egy bizonyos tetoválás. A tanárok 16,4%-a úgy gondolja, hogy egy tanárnak lehet tetoválása, de takarja el, 30% szerint szintén lehet, de ne az arcán. Tehát ami nyilvánvalóvá vált számomra az az, hogy a tanárok szerint lehet tetoválás, de az takarható legyen. Az egyetemisták 7,1%-a gondolja úgy, hogy lehet, de takarja el a tanár. Számukra már nem annyira fontos, hogy takarva legyen egy tetoválás. Inkább az (47,2%), hogy ne az arcán legyen. A testnevelő tanár szakos hallgatók ennél a kérdésnél szigorúbban álltak a témához. Szerintük (18,5%) lehet, de takarják, illetve 48,9% szerint ne legyen az arcán. A középiskolások mindössze 5,8%-a gondolta úgy, hogy ha van egy tanárnak tetoválása, azt el kell takarnia. Ami pedig szintén megerősítette azt a hipotézisemet, hogy számít a tetoválás elhelyezkedése, újra beigazolódott. A diákok 46,5%-a úgy gondolja, hogy lehet tetoválása egy tanárnak, de ne az arcán.

7. ÖSSZEFOGLALÁS

Mivel leendő tetovált testnevelő tanárként nemsokára a munkába állás küszöbéhez érek, felmerült bennem számos gondolat, ami inspirálta a kutatásom megszületését. Úgy gondolom, hogy a tetoválás kérdése manapság teljesen elfogadott, és elterjedt. Megszabadult azokról az előítéletektől, amiket az elmúlt idők akasztottak rá. De vajon eléggé beleolvadt a mindennapjainkba, hogy akár tanárok is viseljenek tetoválást bármilyen negatív megbélyegzés nélkül? Leginkább az érdekelt, hogy vajon milyen módon fognak fogadni a kollégák és a diákok. Lesz-e bármilyen megkülönböztetésben részem, ha belépek a nevelőibe, vagy negatív módon állnának hozzám a diákok. Szerencsére ezekre a kérdésekre megnyugtató válaszokat

kaptam, ugyanis a vizsgált diákok minden korosztálya körében pozitívan álltak a téma mellé. Azt is kiderült számomra, hogy akár előnyöm is származhat szimpátiában a nem tetovált tanárokkal szemben. Világossá vált, hogy fontos a tetoválásoknak a mintája. Nem mindegy, hogy egy kulturált, igényes tetoválással jelenek meg, vagy egy trágár tetoválással. Meglepően fogadtam, hogy bármelyik szakos tanártól elfogadnák, hogy tetoválást. Sokkal inkább fontosabb a tanárok és a diákok számára a tetoválás elhelyezkedése.

Összességében véve úgy gondolom, hogy érdekes eredményekkel zárult a kutatás. Számos kérdésre választ kaptam, és még annál is több pozitív visszacsatolást. Lehet, hogy napjainkra teljesen elfogadottá vált a tetoválás, viszont nem szabad szem elől téveszteni, hogy olyan mintát és helyet válasszunk, hogy hitelesek tudjunk maradni a mindennapi életünkben.

SZAKIRODALMI JEGYZÉK

- Bíró M. (2017) Bevezetés a sportpedagógiába. http://psycho.unideb.hu/sport/fejezetek/bm_sportpedagogia/_book/
- Bollók S. (2014): A szociális test normatív hatása a sportolási és drogfogyasztási szokások alakulására 17-19 évestanulók körében. Doktori Értekezés. Testnevelési Egyetem. <http://real-phd.mtak.hu/353/19/bolloksandor.d.pdf>
- Copes, J. és Forsyth, C. (1993). The tattoo: A social psychological explanation. International Review of Modern Sociology, 23, 83-89.
- DeMello, M. (2000) Bodies of inscription: A cultural history of the modern tattoo community. Duke University Press, Durham
- Fallah Nóra (2012) A tetováláshalmaz motivációs háttere és személyniségdimenziói. in.: Szerk) Kőrössi Judit – Kőváry Zoltán Fiatalok biztonságkeresési stratégiái az inFormációs társadalomban
- Falus I. (1996): Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe. Keraban Kiadó, Budapest, 1996: 9-210.
- Favazza, A.R. (1996) Bodies under siege: self-mutilation and body modification in culture and psychiatry. Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Forbes, G. (2001) College students with tattoos and piercings: motives, family experiences, personality factors, and perception by others. Psychological Reports, 89, 774-786.
- Goda, M., 2014. Goda Legal. <http://www.goda-legal.hu/tetovalassal-es-piercinggel-a-munkahelyen>
- Grumet, G.W. (1983) Psychodynamic implications of tattoos. American Journal of Orthopsychiatry, 53, 482-492.
- Horányi K. Aut Caesar, aut nihil! In: Singer M (szerk.), Lelke rajta. A tetoválás pszichológiája. Jaffa Kiadó, Budapest, 2009: 33-55.
- Kaldeneker, M. és Pikó, B. (2005) A „piercing” és a „tattoo” világa – deviancia vagy divat? Társadalomkutatás, 23, 1, 149-170.

- Kovács, Á. (1987) A (test)művészet örök, avagy; Bevezetjük a tetoválást. Forrás, 3, 2-26.
- Kunt, E. (1987) Van kép a bőrödön? Forrás, 3, 94-99.
- Kunt, E. (1987) Van kép a bőrödön? Forrás, 3, 94-99.
- Langford, R. (1996) The hole truth. Nursing Times, 92, 46-47.
- Laumann, A.E. és Derick, A.J. (2006) Tattoos and body piercing in the United States: a national data set. Journal of the American Academy of Dermatology, 55, 3, 492-502.
- Millner, V.S. és Eichold, B.H. (2001) Body piercing and tattooing perspectives. Clinical Nursing Research, 10, 424-441.
- Pikó, B. (2003) Kultúra, társadalom és lélektan. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Pitts, V. (2003) In the flesh – the cultural politics of bodymodification. Palgrave Macmillan, New York.
- Rooks, J.K., Roberts, D.J., és Scheltema, K. (2000) Tattoos: their relationship to trauma, psychopathology, and other myths. Minnesota Medicine, 83 7, 24-27.
- Sanders, C.R. (1989) Customizing the body: the art and culture of tattooing. Temple University Press, Philadelphia.
- Sperry, K. (1991) Tattoos and tattooing: Part I. History and methodology. American Journal of Forensic Medicine and Pathology, 12, 313-319.
- Steward, S.M. (1990) Bad boys and tough tattoos: a social history of the tattoo with gangs, sailors, and street corner punks, 1950-1965. Harrington Park Press, New York.
- Stirn, A. (2004) Designing the own body- narcissistic aspects of tattoos and piercings. Psychotherapie im Dialog, 3, 256-260.
- Stirn, A. (2004) Motivations of tattooed and pierced for their body modifications. Zeitschrift für Klinische Psychologie, Psychiatrie und Psychotherapie, 51, 43-58.
- Szendi G. A tetoválásról: a test mint kulturális tárgy. In: Singer M (szerk.), Lelke rajta. A tetoválás pszichológiája. Jaffa Kiadó, Budapest, 2009: 11-30.
- Varga Boglárka (2017) Bőrbe varrt identitás – A tetoválás megítélése az üzleti szférában. https://www.hrportal.hu/download/szakdolgozat_tetovalas%20megitelese.pdf?fbclid=IwAR0qsMZE0rGROwNewXsgTRYl8u4aW2mE2p0m8FZ0JmTVBSjvKLSKReDv7C4

INTERNETES HIVATKOZÁSOK JEGYZÉKE

I1: <https://wikiszotar.hu/ertelmezo-szotar/Diszkrimin%C3%A1ci%C3%B3>